

dr hab. Tomasz Chudzik, prof. UJD

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza

w Częstochowie

Recenzja dorobku artystycznego i dydaktycznego

oraz pracy doktorskiej mgr Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej

sporządzona w wyniku postępowania dotyczącego nadania stopnia doktora w dziedzinie –

sztuki plastyczne, dyscyplinie artystycznej – sztuki piękne

Rada Instytutu Sztuk Plastycznych, Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach powołała mnie do pełnienia funkcji recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej. Z jej sylwetką twórczą zapoznałem się dzięki przesłanej dokumentacji w wersji drukowanej oraz elektronicznej. Składają się na nią trzy elementy:

- portfolio z reprodukcjami prac zestawionymi chronologicznie, obejmującymi lata 2008 - 2020;

- dokumentacja związana ze wszczęciem przewodu, z życiorysem, wstępną koncepcją pracy doktorskiej, listą nagród i wystaw oraz spisem publikacji, dzieł artystycznych oraz tekstów; dokumentacja obejmuje także aktywność dydaktyczną oraz działania popularyzatorskie (warsztaty i wykłady); ułożona w porządku czasowym, składa się z reprodukcji dyplomów, katalogów wystaw, plakatów, okładek wydawnictw oraz prezentacji wewnątrz galeryjnych, ukazujących aranżacje wystaw autorki i zdjęcia z wernisaży; są tu także fotografie dokumentujące warsztaty artystyczne, prezentacje technologii graficznych realizowanych w ramach imprez uczelnianych, projektów plenerowych, samorządowych inicjatyw kulturalnych;

- praca doktorska w formie 69-stronicowego wydawnictwa pt. „W strukturach lęku – rozważania graficzne” ; zachowuje charakter pracy naukowej, zaopatrzona we wstęp, posiada siedem rozdziałów, podsumowanie, streszczenie, także w języku angielskim oraz bibliografię z tytułami publikacji, wywiadów w formule *online* oraz audycji radiowych,

również z adresami stron internetowych; praca doktorska zawiera reprodukcje dzieła doktorskiego, tj. dziesięciu grafik, stanowiących cykl o tym samym tytule. Grafiki posiadają jednakowy format 63 x 90 cm i wykonane zostały na przestrzeni 2018 i 2019 roku w technice sitodruku, poza dwiema mają układ pionowy. Tytuły i wymowa poszczególnych grafik ściśle korespondują z tekstem, stanowiąc jego ilustrację, jednocześnie tworzą autonomiczną koncepcję twórczą, nie warunkują swojego bytu w układzie: słowo – tekst – obraz.

Artystyczną drogę doktorantki rozpoczynają w 2004 r. studia na Wydziale Grafiki, Malarstwa i Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. Ich pierwszy etap został zakończony w 2008 r. wyróżnieniem dyplomu licencjackiego. Rok 2010 to obrona dyplomu magisterskiego także w zakresie grafiki warsztatowej i uzyskanie tytułu magistra sztuki. Dyplom zrealizowany został w Pracowni Serigrafii prowadzonej przez promotora - profesora Waldemara Węgrzyna.

Praca w charakterze pedagoga przedmiotów artystycznych rozpoczęła 2011 roku w katowickiej świetlicy środowiskowej, a następnie od 2012 r. w Szkołach Policealnych regionu, poszerzanie kompetencji pedagogicznych ugruntowało aktywność dydaktyczną, która stała się istotnym obszarem działalności Pani mgr Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej.

Kolejnym krokiem było rozpoczęcie w 2014 r. studiów doktoranckich w Instytucie Sztuk Plastycznych w cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego i podjęcie pracy w charakterze asystenta w ramach praktyk doktoranckich. W roku 2016 r. doktorantka została zatrudniona także w Zespole Szkół Plastycznych w Dąbrowie Górniczej jako nauczyciel technik graficznych. Od roku 2018 r. pracuje na stanowisku wykładowcy graficznych technologii cyfrowych w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach oraz jako asystent w Instytucie Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, ucząc technologii informacyjnych i podstaw grafiki warsztatowej - sitodruku, techniki w której jest specjalistą uznanym w środowisku artystycznym.

Ocena dorobku artystycznego

Tematykę prac poprzedzających studia doktoranckie stanowi człowiek i dramat jego egzystencji. Pierwszą realizacją, prezentowaną w dokumentacji jest cykl z 2008 roku pt. „Studium ikony”. Są to pozbawione tytułów wielkoformatowe grafiki (220 x 70 cm), w układach poziomych, o czytelnej inspiracji sztuką bizantyńską i spatynowanej materii graficznej o cechach technologii włóknodrukowej. W cyklu z 2010 roku pt. „Ciała chwilowe” druk sitowy wzbogacony został o podłoże z blach aluminiowych. Grafiki powstają w oparciu o preparację fotograficzną. Fragmenty twarzy, rąk splecionych w modlitewnych gestach, mocny kontrast światłocienia charakteryzują te ciekawe propozycje. Interesującym epizodem artystycznym są grafiki z 2014 roku ujęte w cykl „Oblicza”. Tematem sitodruków

drukowanych na kamieniach rzecznych są portrety młodych osób pogrążonych we śnie. Prace cechuje wieloznaczność i duży ładunek emocjonalny. W roku 2015 powstają nowe, kameralne prace (15 x 25 cm, 20 x 20 cm czy 30 x 40 cm) z wykorzystaniem techniki algrafii. Są to: m. in. cykl „Origami” czy „Mądrość”. Powstają też grafiki w unikatowej technice gumy dwuchromianowej pt. „Uśmiech” czy „Spotkany”, a także prace w większej skali: „Modlitwa”, „Myśli niespokojne” z wykorzystaniem wiedzy dotyczącej druku pigmentowego. Rok 2016 i 2017 daje autorce nowy impuls – zwrot ku tematyce młodego kobiecego ciała. Powstają duże (100 x 70 cm) serigrafie pt. „Wychodząc”, „Druga”, „Popioły”, „Granice”, a następnie w 2019 roku miniatury graficzne (13 x 14 cm) – „Mirrored” i „Lonely space” w koncepcji monotypii. Zrealizowane w 2020 roku sitodruki – m.in. „Dreaming”, „W deszczu” – oparte o linearność rysunku uważam za mniej udane. W tym samym roku powstał cykl graficzny, również bazujący na przekształceniach fotograficznych, pt. „Wyznaczanie trasy”. Tematem tych grafik jest ciało kobiece, stanowiące „ekran”, na którym została umieszczona struktura kartograficzna, zbliżona do zdjęć lotniczych lub dawnych map. Grafiki powstały w technologii cyfrowej, stanowiąc kolejne doświadczenie warsztatowe doktorantki. Na uwagę zasługują ponadto umieszczone w portfolio działania projektowe, m.in. książki artystyczne z 2008 roku, będące bardzo ciekawą, pełną swobody kaligraficznej, typograficznej i rysunkowej, propozycją autorską.

Aktywność wystawiennicza i konkursowa w latach 2009 – 2020

Starannie przygotowana dokumentacja ukazuje dynamiczny rozwój Pani mgr Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej, jej aktywność konkursową, wystawową o zasięgu zagranicznym, docenioną i nagrodzoną przez jury konkursów i gremia opiniotwórcze czternastoma wyróżnieniami, nominacjami i nagrodami. Ich wysoka ranga, wynikająca z prestiżu imprez (nagrody w katowickim konkursie ZPAP „Praca Roku” z 2018 i 2019 r., wyróżnienie w Salonie Wielkopolskim w 2016 r. oraz cenna nagroda na Międzynarodowym Biennale Grafiki w 2019 roku w Tokio, wskazuje na dojrzałość artystyczną oraz odwagę i potrzebę konfrontacji postawy twórczej. Pani Gielecka-Grzemska uzyskała dwukrotnie stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2016, 2017 r.). Jej aktywność na polu artystycznym oraz naukowym spotkała się z aprobatą Rektora Uniwersytetu Śląskiego, który przyznał doktorantce wyróżnienie. Ostatnie dziesięć lat to realizacja dziewięciu wystaw indywidualnych - m. in.: w Galerii Art Nova 2 ZPAP w Katowicach, udział w 93 wystawach zbiorowych międzynarodowych i krajowych. Są to najczęściej wystawy pokonkursowe istotnych dla dyscypliny imprez graficznych, często o długoletniej historii i wysokiej randze. Przykład może stanowić: 4. i 5. Biennale Grafiki Szeklerland w Rumunii (2016 i 2018 r.), Międzynarodowe Biennale Grafiki Guanlan, Chiny (2015 i 2019 r.), 19. i 20. edycja Biennale w Warnie (2017 i 2019 r.), Międzynarodowe Biennale Grafiki R.O.C. w National Taiwan Museum (2020 r.), 11. Kochi Triennial Exhibition of Prints w Japonii (2020 r.). Intensywność działań artystycznych obejmuje udział w: 3. Międzynarodowym Biennale Małej Formy

Laguna Palva w Argentynie, 5. Międzynarodowym Egipskim Salonie Sztuki w Luxorze czy w czterech edycjach wystawy miniatury w Centrum Sztuki w Rochester, USA (2016 - 2019 r.).

Spośród 45 zbiorowych ekspozycji krajowych na uwagę zasługują: wystawa w ramach MTG Grand Prix Młodej Grafiki Polskiej w Krakowie (2009 r.), dwie edycje cyklicznej wystawy „Konfrontacje Sztuki” w galerii Test w Warszawie (2016 i 2018 r.), przedsięwzięcia wystawowe Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie – np. Konkurs „In Memoriam F. Chopina” (2016 r.) oraz wiele wystaw tematycznych realizowanych w galeriach ZPAP. Imponujący dorobek doktorantki wzbogacają zagraniczne publikacje jej twórczych działań, zamieszczone w edycjach periodyku artystycznego „Rapsodia” (2016 – 2017 r.), teksty autorskie w katalogach towarzyszących wystawom. Pełny opis osiągnięć artystycznych został wyszczególniony w dokumentacji przewodu doktorskiego.

Analiza dzieła doktorskiego

Dzieło artystyczno-naukowe Pani Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej jest istotą i zwieńczeniem jej ambitnych i dojrzałych przedsięwzięć czynionych podczas studiów doktoranckich. Dziesięć intrygujących grafik tworzących cykl o tytule „W strukturach lęku” („Upadając”, „W ciszy”, „Czekając”, „Niemoc”, „Pomiędzy”, „Zwlekając”, „Patrząc przed”, „W zawieszeniu”, „Ciekawość” oraz „Wznosząc”) jest opowieścią o współczesnym człowieku i jego duchowości pełnej egzystencjalnych napięć. Rozterki te i obawy związane są z niewiarą w zrozumienie rzeczywistości. Dotyczą lęku przed nieznanym, nieoczekiwanym. Współczesny kult odpornego na zmiany pięknego ciała w opozycji do utraty, atrofii, przemijania, stanowią o idei tej twórczości. Wyrasta ona z refleksji nad sensem istnienia. Autorka pragnie towarzyszyć nam w drodze poznawania i odczuwania rzeczywistości, tworząc szczególną relację pomiędzy artystą a widzem, zniekształcając i reinterpretując tradycyjną funkcję kompozycji. Jej postacie, głównie kobiece, są w dużej części poza kadrem lub na jego pograniczu, umykają odbiorcy, nie nawiązując typowego bezpośredniego kontaktu. Artystka pyta nas tym samym o istotę obrazu i jego rolę, zwraca naszą uwagę na to, co nieobecne, odcięte krawędzią formatu, szukając równowagi pomiędzy tym, co widzimy, a tym, co jest poza obszarem obrazowania. Są to zagadnienia dotyczące metamalarstwa, a raczej metagrafiki. Ukazane postacie, najczęściej nagie, zanurzone są w swoim świecie, trwają poza czasem, w jakiejś zamkniętej, trudnej do zdefiniowania strukturze. Doktorantka koncentruje uwagę odbiorcy na granicy tego, co opowiedziane i tego, co niedopowiedziane, zabrane z pola widzenia, będące w sferze domysłów. Wszechobecna w pracach struktura materii graficznej to ślady ludzkiego bytu, stanowiące wizualną, poetyczną warstwę znaczeniową, umiejscowioną pomiędzy wizerunkiem a światem emocji i przeżyć dziejących się w intymnej przestrzeni każdego z nas. Ta wewnętrzna potrzeba autorki mierzenia się z naszą bytnością, związana jest ze zwykłym życiem, jego trudami, dramatem wyborów, często samotnością. Jest prawdziwą, pełną altruizmu wiarą w ludzką godność. Przedstawione postacie czekają, wyczekują – ich realizm, często dosadny, jest złagodzony

subtelną formą, pełną umiaru, spokoju, dyskretnym nawiązaniem do klasycznego kanonu ciała. W pracach panuje aura liryzmu i bliskości. Bohaterki grafik to zazwyczaj kobiety u progu dojrzałości, w stanie zawieszenia pomiędzy beztróską młodością a życiem pełnym trudów codzienności, dotyczących macierzyństwa, stworzenia domu, rodziny i relacji z drugim człowiekiem, okupionych brakiem pełnej swobody i wolności. Postacie są bezimienne, nie mają wyeksponowanych cech osobowości. Ich twarze są pominięte, zasłonięte, co może świadczyć o szukaniu uniwersalnych ocen, gdzie wymiar jednostkowy staje się elementem drugoplanowym. Pomimo to jest wyczuwalny autentyzm pochodzący ze sfery wrażliwości artystki. Rezygnacja z nadmiaru środków graficznych, tej młodzieńczej dynamiki gestu, przekształciła się w głęboki humanizm, przejawiający się w subtelności pociągów ciała, gestów i redukcji bodźców wzrokowych. Artystyczna dojrzałość cyklu wyraża się w harmonii i syntezie kompozycji, równowadze pomiędzy ciałem a pustką przestrzeni. Ta specyficzna forma podziału płaszczyzny o niepokojącej ekspresji jest, jak sądzę, ważnym nośnikiem znaczeń. Delikatny modelunek postaci, świadome wyzbycie się głębi sprawia wrażenie lewitacji. Światło nie buduje kształtów, wydobywa jedynie okruchy materii, jest rozproszone, tworząc skromny świat „codziennosci”, zapraszając do „rozmowy”. W grafikach możemy także zauważyć nawiązania do dziedzictwa ekspresjonistów z ich „krzyżującą” ciszą. Tytuły „Wznosząc”, „Niemoc”, „W ciszy” ukazują nienaturalną szczupłość postaci, co stanowi *memento* dziejących się również na naszych oczach dramatycznych losów człowieka.

Granica między kadrem a tym, co poza nim, między obrazem a materią, widzialnym a naszą wyobraźnią, między beztróską a surowością egzystencji, granica pomiędzy lękiem a strachem, między własnym *ja* a uniwersalizmem ludzkiego bytu – takie obszary poszukiwań uruchamia wyobraźnia w kontakcie z oryginalną i bogatą twórczością graficzną Pani K. Gieleckiej-Grzemskiej. Wybrany przez doktorantkę zakres badawczy dotyczący psychiki, przyjęty schemat działania, łączący aspekty psychologii z technologią graficzną stanowi silny głos w toczącej się dyskusji o współczesnym kształcie zjawisk artystycznych. Ta twórcza postawa stanowi przeciwagę dla procesów zachodzących w social mediach, m. in. Net-arcie, gdzie mamy do czynienia z manipulacją, kopiowaniem i samplowaniem obrazów i flirtem z popkulturą. Są to zjawiska nowe i słabo zbadane oraz niezbyt bezpieczne dla wszelkich szczerych idei i postaw artystycznych. Opisywana twórczość pełna konsekwencji i autonomii, stoi na mocnym fundamencie warsztatu graficznego, w którym ślad narzędzia, jego ulotność, lekkość, a zarazem wyrazistość, stały się kolekcjonowanym przez autorkę twórczym bodźcem, graficznym językiem wyrażającym uczucia, emocje, tak delikatne i krucho, że nie dające się okiełznać słowu.

Wiodący tekst, w formie rozprawy filozoficznej o naturze lęku, to ciekawe, pełne wnikliwej obserwacji i pasji, rozważania nad stanami umysłu związanymi z niepewnością naszego istnienia, wpływu coraz większej liczby czynników i bodźców potęgujących niepokój, także w kontekście twórczości graficznej. Do opisu złożoności stanów emocjonalnych, szczególnie strachu i lęku, autorka wybrała medium od 10 lat kształtujące jej twórczość, tj. grafikę artystyczną i technologię serigrafii.

Silny związek obrazu i tekstu jest wyróżnikiem dzieła doktorskiego Pani Gieleckiej-Grzemskiej. Koegzystencja ta pomogła stworzyć przekonujący, pełen siły wyrazu, język wypowiedzi artystycznej. Zawarte w nim odniesienia do myśli filozoficznej S. Kierkegarda, M. Marzano, P. Tillicha pomogły zgłębić autorce opisywane zjawiska i unaocnić granice dobra i zła, grzechu, winy, zdolność do czynu i jego trudne niejednokrotnie konsekwencje. Wybory te, często błahe, związane są z konsumpcyjnym modelem życia, w którym dziecięca naiwność zderza się z agresywnym egoizmem i niechęcią do wzięcia odpowiedzialności za kogokolwiek czy cokolwiek.

Praca ujmuje temat lęku w sposób nowatorski, ukazując jego kontrowersyjny i destrukcyjny charakter – określony przez autorkę jako plagę współczesności. Odważne tezy, szeroki dobór źródeł bibliograficznych wskazują na wnikliwość i gruntowne przygotowanie tematyczne i badawcze, wsparte swobodą stylu wypowiedzi oraz cytataми znawców tematyki, psychologów i filozofów.

Doktorantka tworzy sztukę kontemplacyjną. Pochyla się nad pięknem materii natury tkwiącej w drobinach graficznych struktur, które z pietyzmem przechowuje. Jej grafiki są pełne wnikliwości i dojrzałości, także technologicznej, stanowiąc wytchnienie od zgiełku popkulturowej bylejakości. Są kameralne, a zarazem silne w swoim wyrazistym przekazie.

Konkluzja

W wyniku dokładnej analizy przygotowanej z najwyższą starannością dokumentacji, dorobku artystycznego i naukowo-dydaktycznego oraz dzieła doktorskiego, stanowiącego ważny wkład w rozwój dyscypliny wraz z towarzyszącym mu tekstem rozprawy doktorskiej, po zapoznaniu się z bogatą działalnością kulturotwórczą dotyczącą grafiki warsztatowej i jej roli w kształtowaniu wrażliwości na sztukę najmłodszego pokolenia odbiorców, podkreślając wysoki poziom i oryginalność dzieła doktorskiego, mając na uwadze bogaty dorobek i dużą aktywność twórczą, stwierdzam, że powyższe osiągnięcia doktorantki w pełni spełniają warunki określone w art. 16 Ustawy z dnia 14.03.2003 r. (wraz z późniejszymi zmianami) o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki, stawiane kandydatom w trakcie realizacji przewodu doktorskiego i wnioskuję o przyznanie Pani magister Katarzynie Gieleckiej-Grzemskiej stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne.

Tomasz Chudzik

